

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

AZ IPARI NÖVÉNYEK TERMELÉSÉNEK TERÜLETI ÉS GAZDASÁGI KÉRDÉSEI

KUKOVICS SÁNDOR dr.

Az ország szántóterületének mintegy 5,5–6%-át foglalják el az ipari növények. Ez a viszonylagos kis részarány előreláthatólag a jövőben sem növekszik számottevően, sőt még csökkenhet is. Az utóbbi években csaknem minden ipari növényünk termőterülete csökkent, és ez sajnos nem a termésátlagok növekedésével, hanem a termelés jövedelmezőségének a visszaesésével magyarázható.

Az ipari növények termelése az egyéb szántóföldi növényeknél nagyobb termelési kiadásokat igényel, amiben, viszonylag, még mindig nagy az élőmunka-költség részaránya. A nagy élőmunkaigénynek mindaddig komoly közgazdasági jelentősége volt, amíg a termelőszövetkezetekben gondot okozott a tagok foglalkoztatása. Ez ma már csak kevés szövetkezeti gazdaságban van így, mert e szövetkezetekben is mindinkább a munkaerőhiány válik általánossá. Ilyen értelemben tehát csak a dohány őrízte meg jelentőségét, mert élőmunka-igénye nem korlátozódik a tenyészidőszakra, hanem télen és koratavasszal is munkát ad.

A következőkben felvázoljuk néhány fontosabb ipari növényünk főbb gazdasági és területi elhelyezési problémáját.

A CUKORRÉPA

A cukorrépa-termelés fontossága elsősorban hazai vonatkozásban, a cukorfogyasztás növekedésében domborodik ki, de a cukor a világpiacon is keresett élelmiszeri cikk. Néhány évvel ezelőtt még évi átlagban mintegy 14 ezer tonna cukrot exportáltunk, újabban azonban magunk is behozatalra szorulunk.

Számolva az élelmiszerfogyasztás összetételének kisebb változásával, a IV. ötéves terv 1975-re évi 37 kg/fő cukorfogyasztást irányoz elő. Figyelembe véve a lakosság, az élelmiszeripar és más cukorfelhasználók igényeit is, a cukorszükséglet 1975-ben mintegy 456,5 ezer t lesz, ami az 1960. évi 264 t cukorigényhez viszonyítva 75%-os növekedést jelent.

Ezt a cukormennyiséget a hazai cukorrépatermelés mai színvonalán nem lehet megtermelni. Ha tehát a termelést sürgősen nem korszerűsítik, az elkövetkezendő években növekvő cukorbehozattal kell számolnunk. Ehhez hozzátelhetjük, hogy napjainkban csak tőkés fizetési eszközökért vásárolhatunk cukrot a külföldi piacokon.

Hazánkban a két világháború között 46—49 ezer hektáron termeltek cukorrépát, elsősorban a cukorgyári célgazdaságokban és más nagybirtokon. Az állami és a termelőszövetkezeti gazdaságok megerősödésével a cukorrépa-termelés színvonala is emelkedett. A vetésterület meghaladta a 115 ezer hektárt, a termésátlag pedig elérte a 260—300 q/ha-t. Ez az eredmény már világviszonylatban is jó volt, bár termés hozamaink még így is elmaradtak a fejlett cukorrépa-termelő országokétól.

A cukorrépa termelését az 1960-as évek elején mindinkább a termelőszövetkezetek vették át, olyannyira, hogy 1965-ben a 120 ezer ha termőterületből 111 ezer ha volt a szövetkezeti és csak 8 ezer az állami gazdaságokban.

A cukorrépa-termelés jövedelmezőségének esökkenése miatt azonban a termőterület 1971-ben már a 75 ezer hektárt sem érte el. A termésátlagok az 1969. évi 339,7 q/ha-ról 1971-re 267,6 q/ha-ra estek vissza. Emiatt kényszerintézkedésekre került sor; az állami gazdaságokat kötelezték cukorrépa-termelésre.

A cukorrépa vetésterületének 1970-ben 64%-a volt az Alföldön és 36%-a a Dunántúlon. Az állami gazdaságok 5020 ha-on, a termelőszövetkezetek pedig 70 054 ha-on termeltek (lásd I. táblázat).

A répatermést 10 cukorgyár dolgozza fel. A gyáraknak kialakult termelési körzetük van, amelyek azonban — kevés kivételtől eltekintve — excentrikus elrendezésűek. Ennek különböző okai vannak:

1. Több gyárunk a mai országhatár közelében van, régi ellátókörzetének nagy részét az első világháború után Csehszlovákiához, illetve Romániához csatolták, emiatt körzetét más irányba kellett kiterjesztenie.

2. Gazdaságaink a termelés jelenlegi színvonalán nem vállalkozhatnak nagyobb volumenű répatermelésre, emiatt a termőterület elaprózódott.

3. A cukorrépa-termelés jövedelmi viszonyai nem indokolják az üzemi specializáció szorgalmazását, emiatt több gazdaság termel cukorrépát, mint kívánatos lenne.

Az elmondottakból következik a *termelés elaprózódása és a szállítási távolságok növekedése.* (1969-ben például összesen 1966 gazdaság termelt cukorrépát. Közülük 8 részesedett 288 ha-nál nagyobb és 541 gazdaság 17 ha-nál kisebb termőterülettel.)

A szállítási távolságok gyári körzetenként változtak. Vasúton a Hatvan-selypi körzetben szállították a legtávolabbról, 214 km-ről a cukorrépát. Az átlagosan legnagyobb szállítási távolsága pedig a sárvári gyárnak volt: 150 km. Közúton a szerencsi gyárba szállítottak legtávolabbról: 66 km-ről, az átlagosan legnagyobb távolság pedig 31 km volt. A szállítási távolságok nemcsak a költségek növekedésével okoztak gondot, hanem a vasút, a közutak, illetve a szállítóeszközök túlzott igénybevételével is.

Központi
Budap
Pest m

Észak-M
Borsod
Heves
Nógrád

Észak-A
Hajdú
Szabol
Szolno

Dél-Álföld
Bács-K
Békés
Csongv

Észak-D
Fejér
Győr-S
Komár
Vas
Veszpr

Dél-Dun
Baran
Somog
Tolna
Zala

Összesen

1. táblázat

A CUKORRÉPA-TERMELÉS TERÜLETI ÉS SZÉKTORÁLIS MEGOSZLÁSA 1971-BEN

Megyék	A cukorrépa					
	állami gazdasági		termelőszövetkezeti		országos	
	vetés-területe (ezer ha)	termés-átlaga (q/ha)	vetés-területe (ezer ha)	termés-átlaga (q/ha)	vetés-területe (ezer ha)	termés-átlaga (q/ha)
Központi körzet						
Budapest	0,1	233,7	—	—	0,1	234,4
Pest megye	0,4	238,2	2,2	264,9	2,6	260,6
Észak-Magyarország						
Borsod	0,7	208,2	4,2	218,1	4,9	216,4
Heves	0,3	246,7	2,0	215,4	2,4	220,0
Nógrád	0,1	241,2	1,0	276,8	1,0	273,7
Észak-Alföld						
Hajdú	0,6	227,9	7,5	361,4	8,2	350,5
Szabolcs-Szatmár	0,2	274,0	5,3	274,7	5,7	272,5
Szolnok	0,9	314,0	6,6	298,7	7,5	300,4
Dél-Alföld						
Bács-Kiskun	0,1	362,9	2,7	287,1	2,9	288,0
Békés	2,0	370,4	9,4	303,8	11,5	315,2
Csongrád	0,2	229,2	2,8	272,7	3,1	268,9
Észak-Dunántúl						
Fejér	0,3	234,7	2,2	268,4	2,5	264,3
Győr-Sopron	0,6	325,5	6,4	265,0	7,0	268,6
Komárom	0,2	340,8	1,0	254,1	1,2	270,6
Vas	0,2	165,0	3,3	185,6	3,5	184,3
Veszprém	0,1	163,7	1,0	212,6	1,1	207,7
Dél-Dunántúl						
Baranya	0,1	389,0	1,8	263,4	1,9	269,6
Somogy	0,3	278,3	2,7	250,5	2,9	233,3
Tolna	0,1	274,8	1,8	268,7	2,0	269,2
Zala	0,1	169,0	0,9	206,6	0,9	205,1
Összesen	7,6	290,7	64,8	276,7	72,9	277,7

Az ágazat kedvezőtlen jövedelmezőségi viszonyai mellett a cukorrépa-termelés legnagyobb gazdasági problémáját még ma is az élők munkáigény okozza.

A cukorrépa-termelés élők munkáigényét a szántóföldi növények közül csak a dohány előzi meg, de annál lényegesen több gondot okoz, ami az utóbbi néhány évben még súlyosbodott. Korábban ugyanis a nagy élők munkáigény sok helyen csak a termelést drágította, tehát az ágazat jövedelmezőségét rontotta, de ma szinte megoldhatatlan termelési probléma, mert nincs elegendő munkaerő.

Legnagyobb részét ezzel magyarázható a termelés szétszórtsága, a répa-termelő gazdaságok szakosodásának a hiánya is. A cukorrépát valamikor — ritka kivételtől eltekintve — a gyárak környékén termelték meg, ezért minimális volt a szállítási költség, a vasutak és közutak leterhelése, és nem okozott gondot a termelés és a gyártás összhangjának a megteremtése. Manapság azonban a gazdaságok csak viszonylag kis volumenű répa-termelésre vállalkozhatnak, mert a rendelkezésükre álló munkaerővel csak ekkora termőterület munkáját tudják maradéktalanul elvégezni. Ezen a helyzeten ma már egyedül az sem változtatna, ha az ágazat jövedelmi viszonyait rendeznék. Megoldást csak a *termelés komplex gépesítése* hozhat, természetesen csak akkor, ha a termelés jövedelmezőségének megteremtéséről sem feledkeznek meg.

A cukorrépa-termelésben két munkacsúcs van: az egyelés és a betakarítás. A nagyobb gondot az egyelés gépesítése okozza, mert az szinte megoldhatatlan probléma.

Nem akarunk mindenképpen vitatkozni azokkal, akik a szegényes terméseredményekért a ma természetben levő fajtákat hibáztatják, de meg kell mondani, hogy kielégítő átlagtermés csak akkor várható, ha az egyelés után hektáronként legalább 100—120 ezer növény marad. Ezzel szemben a gyári felmérések szerint az átlagos tőszám 70—87 ezer db/ha. Növényállomány nélkül pedig nem lehet nagy terméseredményeket várni.

A termelés komplex gépesítésének törvényszerű velejárója a gazdaságok szakosodása, a répa-termelés területi specializációja, valamint az integrációs kapcsolatok szorosabbá válása. Ez elősegítené, hogy a termelés a gyárak közelében helyezkedjen el, általában olyan földeken, ahol a répa több cukrot tartalmaz.

Véleményünk szerint ma már minden állami és szövetkezeti gazdaság rendelkezik akkora állatállománnyal, hogy annak trágyatermelése a cukorrépa szervestrágya-igényét szakosított termelésnél is fedezné. Hozzátehetjük, hogy a gyárak közelében levő gazdaságokban van elegendő jóminőségű föld répa-termelésre, A specializációt tehát a természeti tényezők nem akadályozhatják. Az így keletkező többlethozam megosztásával mélyíteni lehetne a cukorgyárak és a közelükben levő gazdaságok kapcsolatát. Pl. a cukorgyári melléktermékek feldolgozása (Urebetin), marhahízlalás stb.

Az integrációs kapcsolatoknak elsődleges szerepük azonban a műszaki-technológiai fejlesztésben lenne, olyannyira, hogy ez a cukorgyárak szervező és

koordin
komple
ség, bel
— az a
Ft-ba k
lehetne
rülne. A
mozássi

Az
termelé
hektáro
(A cuk
vetkezo
ez az e
toztatá
ahol a
lítási k
gosnál
ország
konkur
állapít

A
sitása
az álla
ban is

A
nálunk
fejzés
átszer
termel
mint a

A
napjai
igénye
nem k
követi

A
melés
nas év
20 eze
(lásd

koordináló tevékenysége nélkül nem is képzelhető el. A cukorrépa-termelés komplex gépesítése ugyanis eléggé költséges vállalkozás. A beruházási költség, beleértve a többletként szükséges erőgépeket és szállítóeszközöket is — az alkalmazott technológiától függően. — hektáronként kb. 5—10 ezer Ft-ba kerül. A kisebb területen répát termelő gazdaságoknál ezért megoldás lehetne az, ha a speciális gépek egy része a cukorgyárak tulajdonába kerülne. A nagyteljesítményű géprendszereket ugyanis csak központi programozással lehet megfelelően kihasználni.

Az Agrárgazdasági Kutató Intézetben kialakult vélemény szerint olyan termelésre ösztönző árnövelésre van szükség, hogy a cukorrépa-termelés hektáronként 50%-kal több nyereséget adjon, mint a konkurens növények. (A cukorrépa termelői árát 1971 decemberében 30%-kal növelték. Az elkövetkezendő évek termelési tapasztalatai döntik el, hogy az árszínvonalnak ez az emelése elegendő-e az ágazat jövedelmi helyzetének gyökeres megváltoztatásához, ahhoz, hogy a gyárak a cukorrépa ott termeltethessék meg, ahol a répa területegységenként a legtöbb cukrot adja és a legkevesebb szállítási költség terheli.) Mindez nem irreális igény, mert a cukorrépa az átlagosnál jobb minőségű földeken termelik, tehát a jövedelemarányokat sem az országos átlaghoz, hanem az afeletti talajadottságokkal bíró gazdaságok konkurens növényeinek a jövedelmi szintjéhez viszonyítva kellene megállapítani.

A DOHÁNY

A dohánytermelés és feldolgozás, valamint a dohányipari termékek árusítása — kisebb megszakításokkal — több mint 100 éve állami monopólium, az állam egyik jelentős bevételi forrása. A dohányfogyasztás világviszonylatban is fokozódik; hazánkban az egy főre jutó évi fogyasztás mintegy 2 kg.

A két világháború között átlagosan 17—18 ezer hektáron termeltek nálunk dohányt. A dohánytermelés színvonala a második világháború befejezése után a mélypontra süllyedt. Javulást a mezőgazdaság szocialista átszervezésének befejezése hozott, amikor a dohány termelését jobbára a termelőszövetkezetek vették át, nem annyira az ágazat jövedelmezősége, mint a foglalkoztatási lehetőség miatt.

A dohány ugyanis munkaigényes növény; termelésének gépesítésével napjainkban eredményesen kísérleteznek. A dohány hektáronkénti élőmunkaigénye évi 209—243 nap. A munkaigény — eltérően más növényektől — nem korlátozódik a tenyészidőre, hanem egy része megelőzi, más része pedig követi azt.

A vállalati jellegű gazdálkodás előrehaladásával a szövetkezeti termelés is alábbhagyott, és a dohánytermő terület ismét csökkent. A hatvanas évek vége felé ez a folyamat meggyorsult, és — szemben az 1969. évi 20 ezer hektárral — 1971-ben már csak 16 ezer hektáron termeltek dohányt (lásd 2. táblázat).

2. táblázat

A DOHÁNYTERMELÉS TERÜLETI ÉS SZEKTORÁLIS MEGOSZLÁSA 1971-BEN

Megyék	A dohány					
	állami gazdasági		termelőszövetkezeti		országos	
	vetés- területe (ezer ha)	termés- átlaga (q/ha)	vetés- területe (ezer ha)	termés- átlaga (q/ha)	vetés- területe (ezer ha)	termés- átlaga (q/ha)
Központi körzet						
Budapest	—	—	—	—	—	—
Pest megye	—	—	0,4	11,6	0,4	11,6
Észak-Magyarország						
Borsod	—	—	0,7	11,3	0,8	11,3
Heves	—	—	0,6	11,3	0,7	11,4
Nógrád	—	—	0,3	15,7	0,3	15,3
Észak-Alföld						
Hajdú	—	—	1,3	11,2	1,9	11,4
Szabolcs-Szatmár	0,1	13,2	4,7	11,0	7,0	10,4
Szolnok	—	—	0,4	12,6	0,5	12,9
Dél-Alföld						
Bács-Kiskun	—	—	0,7	11,9	1,0	14,1
Békés	—	—	0,2	14,5	0,2	14,8
Csongrád	—	—	0,1	14,2	0,1	13,6
Észak-Dunántúl						
Fejér	—	—	0,1	18,6	0,1	20,4
Győr-Sopron	—	—	0,1	14,6	0,1	14,4
Komárom	—	—	0,1	17,9	0,1	17,8
Vas	—	—	—	—	—	—
Veszprém	—	—	0,1	8,3	0,1	8,3
Dél-Dunántúl						
Baranya	—	—	0,1	13,4	0,1	15,3
Somogy	—	—	0,4	12,3	0,4	13,1
Tolna	—	—	0,3	9,5	0,4	10,2
Zala	—	—	—	—	—	—
Összesen	0,1	13,2	10,6	11,6	14,2	11,4

Erre
hány ter
ből.

Köz
de tenden
melt mer
23-24 e

A M
(1971. év
kenti át
vetkezet

jutott m
Haz

a hevesi
földvári

Eze
dohányt

pedig 45
Nag

túlton 8-
A d

értelműe
dását is

A c
általába

igényess
gendő m

A t
lehet me

nak. A
434 m³

A
A term

szik át,
minősít

A c
den biz

leg eme
fajták is
felelő t

A t
tott doh
lunk. A
5-6 ez
gáriábó

táblázat

X

s

termés-
átlaga
(q/ha)

11,6

11,3
11,4
15,3

11,4
10,4
12,9

14,1
14,8
13,6

20,4
14,4
17,8
8,3

15,3
13,1
10,2

11,4

Erre az időre az állami gazdaságok csaknem teljesen felhagytak a dohány termelésével; 1970-ben már csak 1,2%-kal részesedtek a termőterületből.

Közben tovább csökkent az ágazat jövedelmezősége is, amit a bár „hullámozó”, de tendenciájában növekvő termésállagok sem tudtak ellensúlyozni. A megtermelt mennyiség pedig összességében meg sem közelítette a dohányipar évi 23—24 ezer tonnányi igényét.

A MÉM Statisztikai és Gazdaságelemző Központjának közlése szerint (1971. évi 5. füzet) a dohánytermelésben csak 14 q-nál nagyobb hektáronkénti átlagtermésnél realizálható nettó jövedelem. Emiatt a termelősövetkezetekben 29 Ft, az állami gazdaságokban pedig 28 Ft veszteség jutott minden 100 Ft termelési költségre 1970-ben.

Hazánkban négy optimálisnak mondható dohánytermő táj van: a Nyírség, a hevesi homokhát, a somogyi homokvidék (Belső-Somogy) és a Tolna-duna-földvári homokvonalat.

Ezek közül a Nyírséget kiemelten kell kezelni, mert itt található a dohánytermő terület 47%-a, az összes megtermelt dohánymennyiségből pedig 45%-kal részesedik.

Nagyátjak szerint, az Alföldön van a termőterület 78—79%-a, Dunántúlon 8—9%, az északi országrészen pedig 12—13%-a.

A dohány az egyetlen növényünk, amelyiknél a területi specializáció egyértelműen előrehaladt. Ez azonban nem jelenti a gazdaságok szakosodását is.

A dohánytermő-terület nagyon elaprózódott. Egy-egy gazdaságban általában 6—17 ha-on termelik e növényt. Ez minden bizonnyal az eszköz-igényességgel magyarázható, mert akkor sem volt ez másként, amikor eleghető munkaerő volt az állami és szövetkezeti gazdaságokban.

A nagyobb gondot a szárítópajtlák hiánya okozza, enélkül ugyanis nem lehet megfelelően színeződött, jó minőségű dohánylevelet adni a feldolgozóiparnak. A hektáronként termelhető dohánylevél megszáritásához átlagosan 434 m³ pajtatér szükséges.

A dohánytermelésben a vertikális kapcsolatok is sajátosan alakulnak. A termeltetést a dohánybevéltő üzemek szervezik, ellenőrzik, és ezek veszik át, „váltják be” a megtermelt dohánylevelet is, amit a beszállítás után minősítenek. Mindezt természetesen a Pénzügyőrség is ellenőrzi.

A dohány termelői árát 1971 decemberében 25%-kal emelték. Ez minden bizonnyal jelentősen növeli az ágazat jövedelmezőségét, és remélhetőleg emelkedik a dohánytermelés színvonala is. Ehhez azonban új dohányfajták is kellenek, amelyek számára — igényeik figyelembevételével — megfelelő termőterületek kell kijelölni.

A IV. ötéves terv évi 17 ezer ha dohánytermő területről 23—24 ezer t száritott dohánylevéllel számol. Ebből a mennyiségből 3—4 ezer tonnát exportálunk. A minőség javításához, valamint a választék bővítéséhez viszont 5—6 ezer tonna fermentált dohánnyt vásárolunk külföldön, elsősorban Bulgáriából és kisebb részben a nyugati tőkésállamoktól.

OLAJIPARI NÖVÉNYEK

Az utóbbi tíz évben fokozódott a növényi olajok iránti kereslet (lásd 3. táblázat), és ennek megfelelően növekedett az olajipari növények termőterülete is.

3. táblázat

A NÖVÉNYOLAJIPARI TERMELÉS ALAKULÁSA AZ 1960—1970-ES ÉVEK BEN

Megnevezés	A növényolajtermelés							
	mérete, 1000 t				indexe (1960=100)			
	1960.	1965.	1966.	1970.	1960.	1965.	1966.	1970.
	években							
Nyers növényolaj és-zsír összesen	40,7	41,1	67,4	56,3	100,0	101,0	165,8	140
<i>Ebből:</i>								
Napraforgóolaj	27,4	28,0	50,3	34,1	100,0	102,1	183,7	125
Repeceolaj	1,3	4,2	10,0	12,5	100,0	334,2	800,1	960
Lenolaj	1,9	2,5	5,1	5,1	100,0	131,0	268,0	268
Étolaj	5,8	12,8	15,9	17,7	100,0	187,7	233,4	260
Étkezési növényzsír	7,1	10,2	12,1	12,2	100,0	144,0	169,8	170
Margarin	4,8	8,1	8,7	8,8	100,0	168,2	185,5	182

Forrás: Élelmiszeripari Kutató Intézet közlése.

A nálunk termelhető olajipari növények közül a napraforgót termelik legnagyobb területen. Utána a káposztarepce, majd a mák és az olajlen következik. A növényi olajok felhasználását elsősorban a száradóképességük határozza meg.

Hazánkban az olajipari növények közül a napraforgó a legnagyobb jelentőségű, ezért e növénycsoportból csak ezzel foglalkozunk.

A napraforgó-termelés korszerűsítése jelentkezik a legsürgetőbben, mert olaja a hazai szappangyártás alapanyaga, és egyben fontos kiviteli cikkünk is. Napraforgómagból étolajat is gyártanak, bár a hazai zsiradék-fogyasztásban ennek nincs nagyobb jelentősége, miután nálunk inkább az állati eredetű zsírokat fogyasztják. A növényi olajok fogyasztása a margarin-nal együtt sem haladja meg az évi 2 kg/fő nagyságrendet, ami az egy főre jutó évi zsiradékfogyasztásnak még a 10%-át sem éri el. *Nagyon jelentős viszont a napraforgóolaj-export*, mert előkelő helyet foglal el a mezőgazdasági kivitelben.

Említést érdemel az olajgyártás mellékterméke, a zsirtalanított (extrahált) napraforgódara, mert sok fehérjét tartalmaz és ezért értékes abraktakarmány. A növényolajipar évente mintegy 74—75 ezer t abraktakarmányt gyárt és

GAZDÁL

A N.

Központ
Budap
Pest nÉszak-M
Borso
Heves
NógráÉszak-A
Hajdú
Szabo
SzolnDél-Alf
Bács-
Békés
CsongÉszak-I
Fejér
Győr
Kom
Vas
VeszDél-Du
Bara
Som
Toln
Zala

Összes

3. táblázat
rölete is.

3. táblázat

EN

(00)

3. 1970.

8 140

7 125

1 960

0 268

4 260

8 170

5 182

termelik
olajlen
bességük

vobb je

többben,
kiviteli
sivadék-
kább az
argarin-
egy főre
jelentős
gazdasági

trahált)
armány-
gyárt és

4. táblázat

A NAPRAFORGÓ-TERMELÉS TERÜLETI ÉS SZEKTORÁLIS MEGOSZLÁSA 1971-BEN

Megyék	A napraforgó					
	állami gazdasági		termelőszövetkezeti		országos	
	vetés- területe (ezer ha)	termés- átlaga (q/ha)	vetés- területe (ezer ha)	termés- átlaga (q/ha)	vetés- területe (ezer ha)	termés- átlaga (q/ha)
Központi körzet						
Budapest	—	—	—	—	0,1	8,8
Pest megye	—	—	2,2	11,9	2,2	11,7
Észak-Magyarország						
Borsod	0,5	12,3	8,9	9,7	9,6	9,8
Heves	0,2	11,3	3,6	9,0	3,8	9,1
Nógrád	—	—	—	—	0,1	1,0
Észak-Alföld						
Hajdú	0,2	10,2	9,1	11,9	9,8	11,6
Szabolcs-Szatmár	0,6	11,9	13,1	11,2	17,2	10,3
Szolnok	0,1	18,9	10,6	14,1	10,8	14,1
Dél-Alföld						
Bács-Kiskun	0,5	18,2	4,6	12,2	5,4	12,5
Békés	1,3	11,8	16,9	12,2	18,3	12,2
Csongrád	0,3	6,3	3,8	10,0	4,2	9,8
Észak-Dunántúl						
Fejér	2,0	15,0	11,4	16,0	13,4	15,8
Győr-Sopron	0,4	13,9	1,8	12,6	2,1	12,8
Komárom	—	—	1,5	16,8	1,5	16,8
Vas	0,1	13,2	—	—	0,1	13,2
Veszprém	0,1	6,7	0,4	9,4	0,6	8,8
Dél-Dunántúl						
Baranya	0,1	16,5	4,4	14,1	4,5	14,1
Somogy	0,1	12,7	3,4	11,7	3,5	11,7
Tolna	0,4	22,0	10,7	16,2	11,2	16,4
Zala	—	—	0,1	7,3	0,1	7,3
Összesen	6,9	13,8	106,5	12,8	118,5	12,6

ad a mezőgazdaságnak. Ennek a keményítőértéke kb. az összes súly fele, fehérjetartalma pedig mintegy 25—28 ezer t.

A hazai napraforgó-termelés a második világháború alatt lendült fel. A termőterület megnövekedésével új termőtípusok alakultak ki, bár Észak-Magyarország továbbra is megőrizte első helyét, mert Szaboles-Szatmár, Hajdú és Borsod megyében volt a napraforgó vetésterületének több mint 34—35%-a.

A napraforgó termőterülete többé-kevésbé állandónak mondható, s mintegy 86 ezer hektáros nagyságával a szántóterület 1,7%-át foglalja el, a hektáronkénti termésátlagok pedig 3,5—4,6 q között ingadoznak (lásd a 4. táblázatot).

Termelési cél: a hozamok 25—30%-os növelése oly módon, hogy a költségek a mai szinten maradjanak. Ezt irányozza elő a IV. ötéves terv is, amely 1975-re évi 160 ezer t szemterméssel számol. Ehhez a termőterület kisebb növelése és hektáronként legalább 14 q-ás termésátlag szükséges.

A napraforgó-termelés fejlesztése elsősorban Fejér és Tolna, másodsorban Békés és Szolnok s végül Szaboles, valamint Hajdú megyében képzelhető el.

A napraforgó mindinkább elveszti az ipari növények korábban általánosan jellemző tulajdonságát, nagy élőmunkaigényét. Termelését az elmúlt 15 évben teljesen gépesítették. Statisztikai adatok szerint az utóbbi években 1 ha napraforgó-területre 12 kézimunkanapot, 9 gépi normálholdat, 2,3 fogatnapot és 0,9 kombájnholdnyi munkát fordítottak.

A MÉM Statisztikai és Gazdaságelemző Központjának 1971. évi 5. sz. kiadványában közöltek szerint, a napraforgó-termelésben 100 Ft termelési költségre a termelősövetkezetekben 91 Ft, az állami gazdaságokban pedig 16 Ft nettó jövedelem jutott 1969-ben. Az arányok 1970-ben módosultak, mert az előbbinél 44,50, az utóbbinál viszont 25,50 Ft volt a 100 Ft termelési költségre jutó tiszta jövedelem.

TEXTILIPARI NÖVÉNYEK

A rostkender

A rostkender vetésterülete az utóbbi évtizedben rohamosan csökkent. Az 1956—1960. évek átlagában még csaknem 28 ezer hektáron termelték, az 1970. évi termőterület viszont már csak 12 696 ha volt.

A területcsökkenés elsősorban az ágazat kedvezőtlen jövedelmi viszonyaival magyarázható. A termelés akadozásának másik oka a komplex gépesítés hiánya. A géppel learatott termést kézzel kell kévébe kötni és lombtalanítani.

Az 1970. évi 13 ezer hektáros termőterületen 80 ezer t szárított, illetve 70 ezer t áztatott kenderkóró termelt, amiből 17 ezer t kenderrostot állítottak elő. Ez a mennyiség még a hazai igényeket sem fedezte, és így az exportlehetőségeket sem tudtuk kihasználni.

A
melik.

rendsze
ami m
lési köl

A
A

és a b

ugyani

nagyob

termés

1960-a

kénti a

len idő

A

nántúl

letnek

ható, é

V

Baran

A

sege, a

területe

vonala

meszte

Ez má

níthat

pokba

Rostlen

F

napju

zeti ig

kissé

dízlik

Veszp

vető i

amit

V

termé

termé

A

lában

géppe

lítani

A kenderkórótermés több mint 95%-át a termelészövetkezetek termelik. Napjainkban mintegy 350—400 szövetkezeti gazdaság foglalkozik rendszeresen kendertermeléssel. Az állami gazdaságok idegenkednek tőle, ami minden bizonnyal nagy élönmunkaigényével magyarázható. A termelési költségben ugyanis előkelő helyet foglal el a munkabér.

Az országnak csaknem minden megyéjében termelnek rostkendert.

A termelés szakosodását csupán az ágazat jövedelmezőségi viszonyai és a betakarítás gépesítésének az elmaradása akadályozza. Hazánkban ugyanis olyan kis területen termelik a rostkendert, hogy a specializáció sem nagyobb költségeket, sem nagyobb erőfeszítést nem kíván. A hazai átlagtermések is jók, a világszerte alig fele a magyar termésátlagoknak. Az 1956—1960-as évek átlagában 43,4 q, 1969-ben pedig már 77,3 q volt a hektáronkénti átlagtermés. Ez a szám 1970-ben 64 q-ra esett vissza a kedvezőtlen időjárás miatt, de még ez sem mondható elfogadhatatlanul rossznak.

A termőterület nagy része, 79—82%-a, az Alföldön, 17—20%-a a Dunántúlon, 1—2%-a pedig hazánk északi részén van. A kendertermő területnek 55—60%-a Békésben, Csongrádban és Bács-Kiskun megyében található, és itt terem meg az országos terméshozam 65—70%-a.

Viszonylag sok kendert termelnek Szolnok, Hajdú-Bihar megyében, Baranyában és Tolnában, valamint Győr-Sopron megye néhány járásában.

A hazai rostiparnak évente mintegy 24—26 ezer t kenderrostra van szüksége, ami a fajlagos hozamok várható növekedésével is csak 20—21 ezer ha területen termelhető meg. Ehhez azonban emelni kell a kendertermelés színvonalát, és mindenekelőtt nagyobb termőképességű fajtákat kell köztermesztésbe adni. Jelenleg az egyetlen ilyen magyar fajta a „Kompolti sárga”. Ez már érés közben „lábun” megsárgul, repülőgépről permetezve lombtalanítható, aratás után pedig azonnal kévébe köthető, és a kévétet laza kúpokba állogatva lehet szárítani.

Rostlen

Fontossági sorrendben a második textilipari növényünket, a rostlent, napjainkban 7500—8100 hektáron termelik. Éghajlati, s általában környezeti igénye pontosan fordítottja a rostkenderének, mert inkább az ország kissé hűvösebb, csapadékosabb, kiegyensúlyozottabb időjárású vidékein díszik jól. A rostlentermelő megyék, a termőterület sorrendjében: Fejér, Veszprém, Baranya, Győr-Sopron és Somogy. A második világháborút követő időszakban főleg az állami gazdaságok foglalkoztak a termelésével, amit 1960 óta mindinkább a termelészövetkezetek vettek át.

Vetésterülete az utóbbi években valamennyit csökkent, az átlagtermés viszont ugrásszerűen növekedett. A hektáronkénti gubós lenkórótermés 1970-ben csaknem 52 q volt.

A rostlen tipikusan nagyüzemi növény. Ma a termelészövetkezetekben általában 45—50 hektáros táblákon termelik. Betakarítását részben gépesítették; géppel nyúvik, de a rendre rakott lenkórót kézzel kell bekötni, kúpokba állítani, majd a szállító járműre rakni.

Hazánkban általában a holland rostlen fajtákat termelik, amelyeknek 35—52 q/ha kóróterméséből 6—7 q lenrost nyerhető. A Hunnia 1 államilag elismert lenfajtánk csaknem azonos értékű a külföldiekkel. Sajnos az utóbbiból nem áll rendelkezésünkre elegendő vetőmag.

A rostlenkórót a rostkikészítő üzemek vásárolják fel, amelyek sajnálatos módon nem a termelési körzetek központjaiban helyezkednek el. A jelenlegi rostfeldolgozó üzemünk kielégítik az igényeket, tehát új gyár építése nem szükséges.

A távolabbi jövőben a textilipar évi 50 ezer t gubós lenkórót igényel, amely — a fajlagos hozamok növelését is figyelembe véve — 8600—11 500 hektáron termelhető meg. A rostlenkóró termelői ára átlagosan 180 Ft. Ez mintegy 30—33%-os jövedelmezőségi szintet tesz elérhetővé, amit emelni kellene, mert féltő, hogy enélkül rostlentermő-területünk tovább csökken.

Г [Статья занимается выращиванием разведенных растений на более значительных территориях нашей страны, точнее 4 важнейшими техническими культурами. Подробно занимается территориальным расположением выращивания сахарной свеклы, конопля и льна для волокна, а также подсолнечника и табака.

Автор раскрывает имеющиеся в выращивании и реализации проблемы и ссылается на возможные варианты их решения. Он считает особенно важным специализацию хозяйств, занимающихся выращиванием культур, прогресс территориальной специализации, а также углубление вертикальных связей между производителями и перерабатывающей промышленностью.

In der wissenschaftlichen Behandlung wurde vom Verfasser der Anbau der 4 wichtigeren und in Ungarn auf grösseren Flächen angebauten Industriepflanzen erörtert. Die regionale Verteilung und die Einträglichkeitsgestaltung der Zuckerrüben-, Faserhanf- und Faserflachs- sowie der Sonnenblumenproduktion wurde ausführlich behandelt. Auch die bestehenden Probleme hinsichtlich der Produktion und des Absatzes wurden untersucht und auf einige möglichen Lösungsvarianten hingewiesen. Nach der Ansicht des Verfassers sind die Spezialisierung der Betriebe die sich mit der Produktion der Industriepflanzen befassen, die Förderung der Spezialisierung nach Standorten sowie die Vertiefung der vertikalen Verbindungen zwischen den Produzenten und der Verarbeitungsindustrie, grundlegende und wichtige Aufgaben der Zukunft.

The paper is dealing with the production of 4 major industrial crops grown on important acreage in Hungary. Regional allocation and the state of rentability in sugarbeet, fibre hemp and flax as well as sunflower and tobacco production are more detailedly discussed. The author reveals the problems existing both in production and realization and refers to possible alternatives of solving. He considers that the specialization of farms growing these crops, the progress of regional specialization as well as the extension of vertical bonds between the producers and the processing industries are of fundamental importance.

A
hegye
némel
vidék
gazdák
fejlesz
Észak
szocia
Termé
tapas
A
hetün
állapí
mikor
mé va
kialal

A
el az
váltó
lemző

A
leten
Ez a
is esá
érték
arany